

INVALIDILIITTO RY**KOMMENTIT****1(4)**Henrik Gustafsson
Lakimies**30.11.2010**Laura Poussa
Kansainvälisten asioiden koordinaattori**Asia: Kansalaisaloitetyöryhmän valmisteleva valtiollista kansalaisaloitetta koskeva lainsäädäntö****Viite: Kansalaisjärjestöjen edustajien kuulemistilaisuus****Yleistä**

Kiitämme kuulemisesta ja esitämme vielä seuraavat kirjalliset näkemyksemme. Invalidiliitto edustaa fyysisesti eri tavoin toimintarajoitteisia ihmisiä. Jäseniä järjestössämme on 33 000 ja teemme laajaa valtakunnallista vaikuttamistyötä. Vammaisjärjestöjen eurooppalainen kattojärjestö EDF, johon Invalidiliitto myös kuuluu Suomen vammaisfoorumin kautta otti jo "varaslähdön" omassa kampanjassaan vuonna 2007. Se keräsi tuolloin 1 300 000 ääntä kampanjallaan 1million4disability lakiehdotukselle, joka esitti EU:n vammaisille kansalaisille laajemman syrjimättömyyden suojan kuin mitä olemassa oleva direktiivilainsäädäntö oli mahdollistanut.

Invalidiliitto katsoo, että vammaisten kansalaisten kannalta tärkein yksittäinen asia koskien kansalaisaloitetta on sen varmistaminen, että he voivat yhdenvertaisesti muiden kanssa osallistua kansalaisaloitteeseen joko järjestäjänä tai ilmoittamalla tukensa (aloitteen kannattajina) ja niin, että syrjimättömyyden ja esteettömyyden käytäntöjä noudatetaan. Näin ollen järjestäjien roolissa voivat toimia vammaiset henkilöt itse tai heitä edustavat kansalaisjärjestöt. **Kansalaisaloitetta koskevaan lainsäädäntöön on syytä kirjata se, että**

"kaikilla kansalaisilla, ja riippumatta sukupuolesta, rodusta tai etnisestä alkuperästä, iästä, vammaisuudesta, sukupuolisesta suuntautumisesta, uskonnosta tai vakaumuksesta, on yhdenvertaiset mahdollisuudet osallistua kansalaisaloitteeseen joko järjestäjänä tai tuenilmauksen antajana. Kansalaisaloitteesta annettu tieto tulee olla kaikille saavutettavassa muodossa ja helpotajista."

Kansalaisaloitteen muoto ja sisältö

Osallistuminen kansalaisdemokratiaan on vapaaehtoista ja kansalaisaloite lisää mahdollisuuksia vaikuttaa yhteiskunnalliseen päätöksentekoon. Koska kyseessä on vasta eduskunnalle tehtävä ehdotus lainsäädäntötarpeesta sen toimivallan rajoissa, niin kansalaisaloitteelle ei saa asettaa kohtuuttomia muotovaatimuksia. Tällöin riittävää on se, että aloitteessa todetaan vain selkeästi ehdotuksen aihe ja tavoitteet. Kansalaiset voivat tarvittaessa liittää aloitteen tueksi säädösluonnoksen. Pelkästään määrämuotoinen kansalaisaloite lakiluonnoksen muodossa on tarpeettoman raskas ja voisi johtaa asiasisällöltään moitteettoman ehdotuksen hylkäämiseen. **Invalidiliiton mielestä on perusteltua antaa kansalaisille ja kansalaisjärjestöille mahdollisuus sekä lakialoitteen että toimenpidealoitteen muodossa tehtävään kansalaisaloitteeseen eduskunnalle.**

Kannatuksen ilmoittaminen sähköisesti

Internet on yksi keino lisätä vammaisten henkilöiden valinnanvapauksia ja osallistumista sekä osallisuutta yhteisössä. **Invalidiliiton mielestä varsinkin fyysisesti vammaisten ja liikuntarajoitteisten henkilöiden kohdalla kotona tapahtuva osallistuminen kansalaisaloitteeseen vaikuttaa hyvältä vaihtoehdolta paperisen version ohella.** Tästä syystä allekirjoituksia kansalaisaloitteeseen tulee kerätä myös internetin kautta. Tällöin on syytä ottaa huomioon YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevan yleissopimuksen 9 artikla kokonaisuutena ja erityisesti sen mukainen vammaiselle kuuluva yhdenvertainen oikeus esteettömään ja saavutettavaan tieto- ja viestintäteknologiaan siten, että kaikki kansalaisaloitteeseen liittyvät asiakirjat ovat saavutettavassa muodossa. Lisäksi yleissopimuksen 21 artiklan mukaan sopimuspuolten tulee varmistaa se, että vammaisen voi käyttää oikeutta sanan- ja mielipiteenvapauteen, mukaan lukien vapaus etsiä, vastaanottaa ja välittää ajatuksia yhdenvertaisesti muiden kanssa mm. antamalla suurelle yleisölle tarkoitettua tietoa vammaisille saavutettavassa muodossa ja ilman lisäkuluja.

Aikaraja allekirjoituksen keräämiselle

Kansalaisaloitteelle on varsin perusteltua asettaa aikaraja, koska sekä eurooppalainen/kansainvälinen että kansallinen lainsäädäntö muuttuu varsin nopeasti ja voidaan puhua jopa normitulvasta. Tämän lisäksi kansalaisaloitteen kautta on juuri tarkoitus ottaa kantaa ajankohtaisiin aiheisiin ja ongelmiin, jotka menettävät merkityksensä, jos aikarajaa ei ole asetettu tai se on liian pitkä. **Invalidiliiton mielestä yksi vuosi on hyvin perusteltu allekirjoitusten keruulle asetettava määräaika.**

Ikäraja

Euroopan neuvosto on antamassaan kansalaisten osallistumista koskevassa suosituksessa kehottanut kokeilemaan äänioikeus- ja vaalikelpoisuusikärajan alentamista. Suomessa oikeusministeriö on puolestaan asettanut työryhmän selvittämään äänioikeusikärajan laskemista 16 vuoteen kunnallisvaaleissa.

Selvitystä laadittaessa keskeisinä näkökulmina tulee olla nuorten vaikutusmahdollisuuksien lisääminen ja demokratiakasvatuksen vahvistaminen. Suomalaisten nuorten yhteiskunnallista osallistumista selvittävässä tutkimuksessa on havaittu, että vaikka nuoret osallistuvat edelleen aktiivisesti vapaaehtois- ja järjestötoimintaan, heidän kiinnostuksensa perinteisiä vaikuttamiskeinoja kohtaan on vähentynyt.

Invalidiliiton katsoo, että mahdollisuutta kansalaisaloitteen tukemiseen vaadittavaksi **vähimmäisikärajan asettamiseksi 16 ikävuoteen on selvitettävä**, koska se tukee erityisesti fyysisesti vammaisten nuorten osallistumismahdollisuuksia yhteisössä, vaikkapa heidän kotonaan internetin välityksellä antamasta tuesta kansalaisaloitteelle.

Aloitteen tekijöihin kohdistuvat velvoitteet

Kansalaisaloitteen tekijöiltä voi edellyttää aloitteen kääntämistä ruotsin/suomen kielelle, mutta myös viittomakielelle sekä selkokielelle. **Invalidiliiton mielestä tuenilmauksen antaminen ja sen tekninen suorittaminen joko sähköisesti tai kirjallisesti on oltava esteetöntä ja mahdollista kaikille, myös vammaisille henkilöille.** Tällöin myös kaikki kansalaisaloitteeseen liittyvä olennainen informaatio sekä sisällön että menettelytapojen suhteen on oltava ymmärrettävässä muodossa ja helppolukuista.

Koska henkilöllisyyden varmistaminen on olennaista sekä tuen ilmausten oikeellisuuden että kansalaisten oikeusturvan takaamiseksi, niin henkilötietojen kerääminen on perusteltua. Tällöin allekirjoitusten ja henkilötietojen säilyttämisestä tulee säätää laissa velvoittavasti, mutta vain määräajaksi, jonka jälkeen ne tulee hävittää.

EU:n tasolla henkilöiden liikkumisvapaus on yhteisön perustamissopimuksessa mainittu oikeus ja niinpä kotimaansa ulkopuolella asuvien EU-kansalaisten, kuten suomalaisten on voitava osallistua kansalaisaloitteeseen asuinmaastaan riippumatta. Tämän voi mahdollistaa internetissä tapahtuva osallistuminen, jolloin turva- ja varmennustoimenpiteenä voidaan käyttää EU-jäsenvaltion myöntämää sähköisen allekirjoituksen varmentavaa henkilökorttia tai esimerkiksi yksityisten pankkien asiakkailleen tarjoamaa sähköistä e-tunnistetta, jotka ovat henkilökohtaisia ja toimivat kansalaisaloitteen virallisena sähköisenä allekirjoituksena.

Eduskunnan valiokunnassa tapahtuva kuuleminen

Koska vammaiset kansalaiset ja heitä edustavat kansalaisjärjestöt voivat käyttää kansalaisaloitetta vaikuttamisen välineenä, niin on perusteltua katsoa, että tällöin eduskunnalle voidaan asettaa velvoite kuulla heitä valiokunnissa käsiteltäessä kansalaisaloitetta. Kuulemisvelvollisuuden merkittävyyttä tukee se, että YK:n vammaisoikeussopimus (art. 4) asettaa valtiolle yleisen velvoitteen neuvotella vammaisten henkilöiden ja heitä edustavien järjestöjen kanssa kaikissa heitä koskevissa lainsäädäntökysymyksissä ja politiikassa. Lisäksi yleissopimuksen kansallista täytäntöönpanoa ja valvontaa koskeva 33 artikla (3) edellyttää, että kansalaisyhteiskunta eli erityisesti

vammaiset henkilöt ja heitä edustavat järjestöt, on osallistettava ja heidän on osallistuttava valvontaprosessiin täysimääräisesti. Kansainvälisen vammaisliikkeen iskulauseen sanoin ”**Nothing about us without us.**”

Opastuksesta vastaava toimipiste help desk

Invalidiliitto kiinnittää huomiota siihen, **että tarvittaessa vammaiselle henkilölle on sallittava hänen pyynnöstään käyttää hänen valitsemaansa henkilöä avustajana tuenilmauksen antamisessa.** Tämän lisäksi kansalaisaloitejärjestelmään on sisällytettävä kansalaisten opastuksesta vastaava toimipiste ns. help desk, joka sopii asian luonteen vuoksi hyvin eduskunnan yhteyteen. Help deskiin on voitava ottaa yhteyttä myös sähköisesti, jolloin eduskunnan nettisivujen saavutettavuus vammaiselle tulee varmistaa.